

Butik- og forretningsliv i Snogebæk før i tiden

Af Kenn Erik Bech

Igennem de sidste år er mange nye forretninger skudt op i Snogebæk. De fleste er sommerforretninger parat til at betjene de mange turister, der strømmer til det før så ukendte lille fiskerleje. Nu er det nærmest en umulig tanke at gå sommeren i møde uden at besøge lillebyen, promenere ned ad Hovedgaden, kigge ind i en af de mange forretninger eller spisesteder og slutte af med en rundtur ud til Havnen.

Lyder det som en turistreklame for byen? Måske, men fakta er dog, at Snogebæk er blevet en vigtig brik i det samlede bornholmske turistbillede. Denne artikel har til formål at fortælle, hvordan forretningslivet og erhvervsbilledet så ud i byen for nogle årtier siden. Enkelte butikker eksisterer stadig, men ellers er der sket store forandringer.

En gammel brugs

Den ældste butik er Snogebæk Brugs. 100 års jubilæet er for længst behørigt fejret, og Brugsen ejer nu også benzintanken med tilhørende butik. Ligesom havnebænken et central samlingssted i Snogebæk.

Snogebæk Brugs blev stiftet i 1890, og lejede først lokaler på ”Fuglsang”, nuværende Hovedgaden 54. Her leverede snedkermester Bidstrup inventar til de første varer. Senere blev Snogebæk Brugs flyttet til Hovedgaden 44, hvorefter det blev nogle år på Snogebæk Kros adresse. Først i 1906 kom Brugsen til den nuværende adresse.

Skæreri og tankstation

Snogebæk Brugs er nu ejer af benzintanken med tilhørende butik.

På stedet var der oprindeligt et snedkeri, startet af Aksel Brandt. Senere overtog sønnerne Helge og Roar Brandt stedet, og videreførte det som et skæreri. Helge Brandt forsatte skæreriet alene i mange år. Derefter var det Frede Vang, der startede en blomstrende forretning med varieret vareudbud og benzinsalg.

Lige overfor var Snogebæk Købmandsforretning. Den eksisterede i mange år i den nuværende Snogebæk Kros lokaler. Det var den tidligere brugsuddeler Nicolaj Bech, der her var primus motor. Han efterfulgtes af Ejner Dam, Victor Poulsen og Jørn Funch, indtil stedet i 70'erne blevet et kendt danse- og spisested.

Lille Laura

Af andre kolonialforretninger kan nævnes Lauras Mejeriudsalg på Havebo på hjørnet af Hovedgaden og Turistvej. Her residerede lille Laura Hansen med sin spæde stemme. Et populært sted for børn at hente mælk og brød, for som regel vankede der en bolche fra Lauras spændende skuffer.

Lauras brødsalg var startet omkring 1930 på initiativ af mølleren fra Vibemøllen i Poulsker. For at undgå at der startede en selvstændig bager i byen, begyndte Laura at sælge Vibemøllens brød. I begyndelsen blev der kun solgt brød fra butikken, idet mælkesalget på den tid foregik fra en hestevogn. Ca. 1936 kom der dog alligevel en bager til byen.

Laura Hansen, der selv var indfødt snogebækker, havde om sommeren en lille kafferestaurant ude i sin havepavillon, en pavillon der står endnu. Efter 2. verdenskrig blev pavillonen lukket, men mejeriudslaget fortsatte helt til 1971.

Vognmand for grise og turister

Hendes mand, Aksel Hansen, var vognmand. Han startede som chaufførmedhjælper hos vognmand H. E. Schou, Snogebæk. Her startede de kl. 3 om natten med at indsamle grise rundt om gårdene til slagteriet. Lønnen var på 28 øre pr. svin, men da der kun var plads til 16-18 stykker, var det ikke just en guldgrube.

Aksel Hansen fortæller i sine erindringer, at hans barndomshjem var "Langensgård" på Kannikegårdsvej på Balka. Hans far arbejdede med at anlægge jernbanen, og hver dag gik drengen Aksel ud med mad og øl til faderen og alle de andre jernbanearbejderne. Deres arbejdsdag var lang, og lønnen var sølle 50 øre om dagen.

Aksel begyndte som vogterdreng på gårdene som 8-årig. Senere var han med til at anlægge Hovedgaden i Snogebæk i 1925.

Han fik sin første bil i 1928, en HGF med plads til seks personer og med grønne silkegardiner, gråt indtræk og blomstervaser. Træet var af mahogny og beslagene af forkromet messing. Til gengæld var prisen hele 1100 kroner og motoren på 24hk.

Hansen kørte rundt på hele Bornholm, og havde også ture i det øvrige land i sin sorte chevrolet, som var hans næste bil. Om sommeren kørte han for turisterne, når de skulle til dansant på hotellerne på Nordbornholm. Især Strandhotellet var et populært dansested. Aksel Hansen fortsatte som selvstændig vognmand i mange år. Han stoppede først, da han var højt oppe i alderen. Han døde som 85-årig i 1978.

Slagter Bendtsen

Egen slagter havde byen selvfølgelig også. Slagtermester Ejnar Bendtsen sørgede for at forsyne byen og omegnen med friske, gode hjemmelavede produkter. I forretningen på Hovedgaden 31 kunne der købes Bendtsens knækpølser og mange andre egenproducerede varer fra hans slagteri.

Ejnar Bendtsen startede også Snogebæk Fjerkræslagteri ved siden af forretningen med den nuværende adresse Sdr. Mosevej 29A. Desuden havde Bendtsen en fiskerute og et øldepot for produkter fra bryggeriet "Stjernen". Tidligere var A. Lau byens slagter på adresserne Nørrevej 27C og Hovedgaden 16A.

Ægteparret Bendtsen startede i Snogebæk med en lille butik i Hovedgaden nr. 7, nuværende "Guldhytten". Senere flyttede de slagterbutikken længere op ad Hovedgaden til nr. 31. I slagteriet var ansat nyligt afdøde Svend Berlin, en meget dygtig slagtersvend. Det var Ole Alexandersen, som selv havde arbejdet i forretningen, der drev stedet videre. Tiden var dog ikke til gunst for små kvalitetsforretninger. Supermarkederne tog over, og Snogebæks slagterbutik bukkede under for forbrugernes krav om billige fødevarer.

Bager

På Hovedgaden 11 var der bageri med tilhørende bagerbutik. Den var startet af en mand ved navn Westh. Hans efterfølger var Bager Møller og E. Vinberg. Sidste selvstændige bagermester i Snogebæk var den farverige, nylig afdøde, Frede Larsen.

Føromtalte bagermester Møller startede på Hovedgaden 16 en bladkiosk. I Møllers Bladkiosk mødte børnene op hver tirsdag for at købe Anders And, mens de voksne fik Familie Journalen. Af andre vigtige varer kan nævnes slik, snus og røgtobak. Kiosken var en

overgang et slags samlingssted for byens unge. Det var før, der var noget, der hed ungdomsklubber og idrætshaller.

Anna Jørgensens sommerkiosk var starten til den nuværende tøjbutik "Diva". Her kunne den stigende strøm af turister i havneområdet få en is efter indtagelse af en røget sild.

Turisterne havde dengang som overnatningsmulighed bl. a. Pension Strandbo på Turistvej, hvis væsentligste byggematerialer bestod af tømmer fra et skibsvrag, der strandede i begyndelse af 1900-tallet.

Tatol

I Skrynegade 4 byggede Henning Jensen i 1947 et nyt hus, og startede en Tatolforretning. Tatol var oprindeligt en afdeling af Schou's Sæbefabrikker. Her havde han sammen med sin hustru forretning til 1958, hvorefter Grete Bohn overtog. En Tatolforretning var en blandet landhandel. Henning Jensen havde Tatolvarerne i kommission, og resultatet blev opgjort en gang om året. Foruden lidt kolonial var f.eks. undertøj, parfumeri og garn. Henning Jensens forretning var mest baseret på turister, der allerede dengang i 50'erne besøgte byen. Tatol havde dog åbent hele året til glæde for lokalbefolkningen. Henning Jensen bor i dag i Nexø. På Hovedgaden 26 var Ernst Kruses viktualieforretning. To huse længere nede ad gaden havde Arne og Annelise Jensens mejeriudsalg. På et andet sted på Hovedgaden, der hvor Poulsker Kirkeskole nu ligger, var der et skur med et frugt- og grøntudsalg. Poulsker Kirkeskole var tidligere en lille sparekassefilial, mens Nexø & Omegns Bank for mange år siden havde et lille hjørne i Snogebæk Købmandsforretning.

Sydamer

Mange enkeltmandsvirksomheder dominerede erhvervs- og forretningsbilledet i gamle dage. Der var sydamer, skomagere, snedkere, muremestre, autovognmænd og længere tilbage tækkemænd. Pladsen tillader desværre ikke at nævne alle navne og adresser her.

I Ellegade nr.19 fungerede Anina Hansen og senere hendes datter Karen Nielsen, som sydamer. Karen Nielsen, der stadig bor i huset, fortæller, at hun lærte at sy som ganske ung. Hun havde sin læretid, der varede et ½ år, hos Hammer Pedersen i Nexø. Da hendes mor døde i 1944, overtog hun arbejdet. Dengang arbejdede Karen Nielsen på røgeriet om sommeren, men ellers kom folk til hendes hus for at få repareret tøj eller syet nyt. Der var dengang, der ikke kunne købes meget tøj i butikkerne. Derfor fik mange mennesker syet f. eks. drengetøj. Karen Nielsen fortsatte med at sy helt op i 70'erne. Af andre sydamer på det tidspunkt nævner Karen Nielsen, Hansine Pedersen, på hjørnet af Hovedgaden og Niels Plumsvej, og Margrethe Dam, "Grethehuset", Smedevej 18.

Vognmænd og snedkere

Mange vognmænd havde deres base i byen. Foruden allerede nævnte Aksel Hansen var der Aage Hansen på Krogen 1 og Emil Olsson på Olssonvej 10. Sidstnævnte Olsson havde en forretning med både person- og lastkørsel, og her var det velkendte Knud Kofod, der videreførte forretningen. Både Peder Schou, Hovedgaden 19 og Hans Edvard Schou havde ligeledes egen vogmandsforretning. Elmer Hansen, Sdr. Mosevej 1 havde indtil for få år siden lastvognforretning.

Af ældre snedkerforretninger var der bl.a. Harald Frederiksen, Hovedgaden 27, senere overtaget af Egon Kjøller. Desuden kan nævnes Andreas Sommer, Else Løkkesvej 3 og Sander Hansen, Ellegade 2. Sander Hansens forretning blev overtaget af Sven-Erik Schou.

Snogebæk Smedje

Overfor Sander Hansens forretning, på Smedevej 2, lå Snogebæk Smedje. Den første smed var Alfred Sommer, efterfulgt af H. Christiansen og Helmer Nielsen.

Den sidste smed i Snogebæk var Helge Andersen, svigersøn til slagtermester Bendtsen. Han drev smedjen fra 1953-70. Arbejdet i smedjen var præget både af byens mange fiskere og gårdene, der lå i nærheden.

Helge Andersen reparerede både fiskerbåde, landbrugsredskaber og tærskværker.

Efterhånden var det omfangsrige arbejde med at sko heste kun en mindre del af arbejdet i smedjen i slutningen af 50'erne. I stedet kom de første små Massey Ferguson-traktorer til. Andersen, der i dag bor i Tejn, husker dog den allerførste traktor, der var en Ford med jernhjul.

Helge Andersens kone Inger Andersen havde frisørforretning i hjemmet.

Mens det nu er Birgit Hansen, der står for dette erhverv i byen, var det tidligere Erik Buchardt, Skæret 10, der satte lokalbefolkningens krøller.

Skomager

På hjørnet ved siden af smedeværkstedet, Hovedgaden 51, havde skomager Magnus Bech sit værksted. Hans lærling, Johs. Juul, etablerede i 40'erne, en, efter den tids forhold, meget moderne skotøjsforretning på Turistvej 4.

Hos skomager Juul kom den senere så Danmarksberømte sanger, Erik Sjøberg fra Nexø, i skomagerlære, Erik Sjøberg fortalte senere, at han værdsatte årene som skomager, inden hans gode sangstemme førte ham vej til berømmelse.

Murer og posthus

En anden større virksomhed på Hovedgaden i Snogebæk var Alexander Christensens Murerforretning i nr. 76. Også Guddi Bohn og Edvard Bech var kendte murermestre med base i Snogebæk.

Det var en selvfølge, at der var posthus i byen, og et af stederne var hos Laurits Larsen, Niels Plumsvej 11. Senere blev det hos Osvald Vesth, Skæret 2.

Tæt på Snogebæk var der tørvfabrikkerne i Hundsemyre.

Nævnes skal også det store hønseri "Elmely", drevet af først Peter Poulsen og senere sønnen Henning Poulsen på Sdr. Mosevej 25A.

Fiskeriet

Til sidst skal selvfølgelig nævnes det altdominerende erhverv i tiden før turisterne indtog byen. Det var fiskeriet, og alle de mange følgeerhverv, der fulgte i kølvandet på fiskeriet. Nede ved Havnen var der f. eks. Snogebæk Fiskesalgsforening og Filetskæreri, Hovedgaden 6, og Bornholms Levertranfabrik, Hovedgaden 1E. Sidstnævnte eksisterer endnu. Især Fiskesalgsforeningen var en stor virksomhed med mange ansatte.

Der var adskillige silderøgerier i byen, og dermed også mange fiskehandlere. Af de kendteste fiskehandlere kan nævnes Chr. Jensen, Turistvej 9B og Ludvig Kaas, Skrynegade 5. Ludvig Kaas var en kendt personlig i hele sognet, da han i en årrække også fungerede som sognerådsformand.